۱۳۲۶ سنه ۱۲ صفر یکشنبه ۱۹۰۸ سنه ۲ مارط №21

اخطار:

یبارلگان یازولرنی اوزگارتوگه هیئت تحریریه اختیارلیدر. باصلمغان مقاله‌لر کیرو یبارلماس. امضاسز مکتوبلر باصلماس.

غزیته‌نك بهاسی

سنه‌لك ۳ صوم آلتی آیلق ۱ صوم ۵۰ تین ۳ آیلق ۱ صوم شاکردلر ایچون ۳ آیغه ۷۵ تین قزان شاکردلرینه آیلاب ۲۵ تین.

آدرس:

Казань, Редакція газ. „ЭЛЬИСЛАХЪ“

الاصلاح

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА

„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ“

قزانده نسخه‌سی ۷ تین علمی ادبی هفته‌لك غزیته چیت شهرلرده ۹ تین

دومانڭ دینلر کامیسیه‌سنده.

سمبر اویازنده اوقو.

آسیا وسطی‌ده‌گی مکتبلر حالی.

غزیته‌لر عالمندن.

مدرسه خبرلری.

غرومف وقازلق.

زکی شاکردنڭ قوولوی.

بیش بالطه‌ده قزلر مکتبی حسابی.

قزان ۲ مارط

دوما ومعارف اشلری ـ مونه، حاضر بتون روسیه اهل معارفینڭ وپیداغوغیه علماسینڭ دقت بله‌ن قاراب طورغانلری نسبت.

روسیه‌نڭ استقبالی: بر حالتینده طوقتاتلغان معارف اشینڭ قای طرفقه قوزغاتلب یبه‌رلوی مسئله‌سی بله‌ن بیك نق باغلانغاندر.

معارفنی عمومی ودیموکراتیچسکی یاصاو روسیه‌نی غربی یاوروپا ممالکی آراسینده اورن اشتغال ایتدرکانی شکللوك، آنڭ طوغریسنده ایسکی سیاستنڭ دوام ایتدرلوی‌ده روسیه‌نی اوّلگی سوتسیما واقعه‌لرینه قدر بولغان حالتنده قالدرو دیمکدر.

دوماده هر مسئله تورلی طرفلردن قارالب، مندا کره ایدالگانی شکللی، معارف مسئله‌سیده تورلی پارتیه‌لر طرفیندن تورلی نقطه‌دن قارالاچقدر.

آپپازیتسه (حومتکه مخالف پارتیه) معارف اشین ممکن قدر صولغه وعوامی‌للك‌گه طارتب، عموما هر صنف آراسینه انتشاری فکرین سویله‌گان وقتلرده، اوڭلر معارفنی ممکن قدر اوز نظارتلرینده یاصاب صنوف ممتازه‌گه مخصوصیتنی حمایه ایته‌چکلردر.

آکتابریستلر ایسه، هر وقتده‌غیچه حکومت رضالغین

استحصال اینه‌رلك یول طابب، اول طوغریده بیوروکراتیه فکرین تقویه اینه‌چکدر.

عوام آراسینده معارف انتشاری صنوف ممتازه فائده‌سین حمایه قیلوچیلرنك بتون پلانلرین بوزاچق بولغان‌غه، تعمیم معارف مسئله‌سی آچقدن آچقغه بولا آلماساده، تورلی دسیسه‌لی طریقلر بله‌ن، ممانعت‌لرگه اوچورایاچغی معلومدر.

تاتار وعموماده روسقه باشقه ملت‌لرنك معارف مسئله‌سی، اوکلر طرفیندن خصوصی اجتهاد بله‌ن، اوز نظارتلرینده قالدرلرغه طرشاب بیگره‌ك قاطی هجومگه اوچورایاچغی طبیعیدر.

روسیه‌ده مشروطیة باشلانغاچدن معارف نظارتی طرفندن غیر روسلر مکتبلری ایچون چقارلغان، پراۋیلالر، بو طوغریده حکومتنك نیندی سیاست طوتقانن کورسنکانلکدن، آ کتابریستلرنك مسئله‌نی نیچك حل اینه‌رگه طرشاچاقلرینی آلدن ایتب قویارغه ممکندر.

لکن شولایك بولسه، دوماده معارف ایشمزده بر نیقدر یخشیرو کوتسه‌ك بلکه بتونله‌ی ئوك آلدانغان بولمامز.

کیله‌چکنی کشی بلمی، البته، آنی اونترغه یارامی! عموما روسیه‌نك معارف اشینك! قای طرفقه حل ایتلو مسئله‌سینه کیلگاچ... خیر، دنیاده بتون اویلاغانکنی یازب بتررگه یارامی کوب وقتده ممکنده بولمی....

شولای! باقی چو!!

دومانك دینلر کامیسیه‌سنده

۱۸ نچی فیۋرالده، دین‌لر کامیسیه‌سی اعضاسیندن مسلمان دیپوتات توقایف یانینه باردم.

۱٦ نچی فیۋرالده بر کامیسیه‌گه داخلیه نظارتی طرفندن برلائحه کرتلگان ایکان، بو لائحه ۲ نچی دومانك‌ده دینلرکامیسیه‌سینه کرتلگان بولساده، دوما طاراتلو سببلی اول لائحه قارالا آلمی‌قالغان ایدی. حاضر شول لائحه‌نی قاراب کامیسیه ۸۱ نچی استاتیه‌نی بتونله‌ی فسخ ایتارگه هم ۸۰ نچی استاتیه‌نی ۵۰۷ نچی بله‌ن آلماشدررغه قرار بیرگان.

کامیسیه‌نك کیله‌چك مجلسینده هر دین اهلینه، اوزدینینه اونك‌و حریتی قارالاچقدر. کامیسیه‌ده حاضر بولالر ایکان: داخلیه نظارتی قارشینده‌غی باشقه دینلر دیپارتامینتی‌نك وکیلی ۋلادیمیرف هم سیناد طرفندن بر وکیل.

کامیسیه کاتولیك دیپوتاتلرینك طلبنچه اوچ قسمگه بولنگان: پراۋصلاۋیه، باشقه‌منهب‌خریستیانلر؛ هم خریستیانلقغه باشقه دینلر. کامیسیه‌ده ریاست ایتوچی اوك دیپوتات یپیسکوپ یۋلاگی‌لائحه‌ده‌گی وجدان حریتی دیگان سوزنی اشانو ودیانت‌حریتی دیگان سوز بلان آلماشدرونی طلب ایتکان، لکن کوبره‌ك طارش بله‌ن آنك طلبی قبول ایتلمه‌گان.

مسلمان فراکسیه‌سی روسیه مسلمان روحانیلری حقنده برلائحه توزوب تقدیم ایتارگه طورا.

توقایف‌نك دیدکنچه، ۱۹۰۵ نچی یلك آرینبورغ، اوفا وباشقه گوبیرنالرنك روحانیلری جییلب اشله‌گه‌ن لائحه ۱۷ اوکتابر مانیفیستی بوینچه کیگایتله‌چکدر. شولای ایتب مسلمان روحانیلری اشینك دیموکراتیچسکی (عوامی) صورتده‌ره‌ك ترتیب ایتلووین امید ایته‌رگه ممکندر.

ب. اولانف.

«سمبر اویازنده اوقولار»

اوقو بلو، بیك کیره‌ك، لکن حقیقت‌نی آڭلاوچی ویاکه آنڭ برله‌ن عمل ایدوچی بزده بیك سیره‌ك. قارا خلق‌نی أهمیتی‌مزده، ملالرده اوقو کیره‌ك‌گه بیك اوشانوب‌بتمی‌لر، اوقودن قورقالر. بزده اوقو اشندن بحث اینوده بر آز ایرته‌ئلی. چونکه اوقو نرسه؟ نیك کیره‌ك؟ نی بلوچی یوق.

سمبر اویازنده تخمینا اوتورزغه قریب مسجد بار، وهر مسجدحضورنده ناڤوز باشنده، بر برله‌ن تیگرگنده بیك نفرتلی صورتده، ئلله نیمنده‌ی عیبلی (ڤولص حضورنده‌غی تورمه‌لر مکتب‌لرمزدن بیك کوب چیصطا ورغبتلی) کشی‌لرنیگنه یابروب، عذاب قیلا تورغان روشده مکتب‌لرده‌بار.

ایگون بولغان یل‌لرده ملالر هیچ ده اویگه توشمیلر، آشقه یوریلر، حتی چیت آول‌لرغه ده باروب، آطنه‌لاب یاتالر، آش صو اسراف اینوب یوریلر. شول آراده یا کلش‌قنه بولسه‌ده مکتب دیگان سوز ایشتو ممکن بولمیدر، ایشتولگان سوزلر: قاق طاوی، یرنی کوتارگان اوگوز، به‌لش، ایسانمو، صاومو؟ سلامتمو؟ دعالی بولورغه طرشگز! جماعتلر ایسانمو؟ بازارده کملرنی کوردگز؟ وامثالی برش وسفسطه سوزلردر.

بخت‌سزلکمزگه قارشی بتون‌اویازمزدن (کشه‌لی صلاح حاجی اوغلنی استثنا قیلساق) جون‌لی توشکه کیتوب اوقوغان شاکرده ایشتولمی. باربلگانلری بوا، حال‌بوکه بوا دملاسی‌نڭ تعصبی سایه‌سنده‌سوز آڭلی تورغان شاکردلری بوادن کیتدیلر. حاضر بواده یرنی ایلاندرماسکه تله‌ب آیاقلاری برلان تره‌ب طروچی‌لارغنه قالدی‌لر. آلاردن نیمنده‌ی معنی کوتارگه کیره‌ك؟.....

مسجد حضورنده‌غی مکتب‌لرده بالالر جیه‌لا، لکن اوقور اوچون توگل، یالط ممله‌گه یات‌قریه‌گه کیتب، حصول توقتالماسون اوچون. بزده بالالغه سبق بیروله، لکن بلدرر اوچون، وآنارغه (بالاغه) فائده اینار اوچون توگل، بلکه عادة شولای بولوب قالغان، ملا کوروب سبق بیردی، اسملی بولسون اوچون.

بزده ایجك‌نڭ رسول‌الله‌دن قالمادغینه هیچ‌بر ملا اوشانوب بته آلمیدر ئلی. اصول جدیدچیلرنڭ هر خیرلی اشلرینی، ملت‌که اینکان خدمتلرینی، خلق‌غه ئلله نیمنده‌ی یامان ایلامسز اینوب کورساتودن برده اویالمی‌لار، الله‌دن‌ده قورقمی‌لار. خلق‌ده بیچاره شولارغه آلدانالار. بزده کوبره‌ك ملا، تجفروب غزیته اوقو حرام دیه‌لر. بو سوز مبالغه‌سز. ایندی «معلومات محکمهٔ شرعیهٔ اورنبورغیه»، «محمدیهٔ تاتاریهٔ فنیه»، تجاریه زراعیه»نڭ چغرووی برلان اول سوزلرندن قایتوب، واول‌یالغانلارندن توبه اینمازلرمی دیب امید اینولنه‌در. چونکه آول صابون «معلومات» آلورغه دیملاب، قارشی توشکان ملالر اوستون‌دن مفتی‌گه دانوس یاصارغه ایساب اینوب تورالار ایکان.

مین ملالرمزغه تیمیمن: بزنڭ اویاز ملالری چیك‌سز تقوی‌لر؛ دنیاغه شول قدر دشمانلارکه ایلڭ قباحت صفت‌لارنی دنیاغه یابالار؛ خلقنی‌ده دنیادن بیزدرر اوچون بار کوچلری برلان طرشالار؛ دنیا اوچون قایغورماسقه دیملی‌لر. هنرلی بولو ایلڭ سوبمگان اشلری. هنرچان کشی دنیا قووچان. لکن قایسی‌برسی ڤولصنوی‌ده صوتلاشقانلاری بیش صوم دیب نکاح‌لار توقتاب طرولار بولغالیده اول ایندی، دنیا سویگاندن توگل، بلکه آول خلقینه ثواب کوبره‌ك بولسون ایچونگنه. بزنڭ اویاز دعا برلان بار بولغان، دعا برلان طورادر، دعا کیراکسونگان کشی بزنڭ اویازگه کیلسون، اون تین‌گه بر ساعت دعا قیلونه‌در! بالالرغه‌ده کوبره‌ك علم توگل، دعابیروله‌در. آولی آولی برلان قول قویوچی‌ده تابولمی‌در. شونڭ ایچون دیکابر

۲۵لرنده کوب ملا، سناك، طرناوچ، بالطا، پچاق، تیپاب اصطاناوای‌غه کیته‌در.

مونه اویازمزنك حالی. فقط بوحکم‌لردن طارخان وبیدانگی قریه‌سی مستثنی‌در. بو ایکی قریه حالینی کیلاچك‌ده یازارمن.

معلم ب.

آسیای وسطی‌ده‌گی مکتبلر حالی.

۷–۸میلیون مسلمانی اولغان بتون آسیای وسطی ولایتنده بر ایکی‌گنه دانه بولسون ترتیب‌لی اصول جدیده مکتبلری یوقدور. (سمرقندشهرنك مفتی محمود خواجه جنابلاری اداره‌سنده‌گی مکتب مستثنی)، فقط اصول جدیده نامی ایله سودا قیلوچی بر نیچه افندیلر بولسه‌لارده آلارنك مقصودلری خدمت ملیه ونشر معارف بولمایینچه فقط صارت‌لارنك غفلت وجهالت‌لرندن استفاده قیلمق‌در.

بوندای‌مکتب‌لردن یالغز خوقند شهرنده‌گنه ۷–۸ اورنده (نوغای مکتب) نامنده مکتب‌لار بولوب، دعوالرینه قاراغانده اولده اصول جدیده مکتبی اولغان بولورغه کیرك. چونکه بعض برلرنده: پارته، قارا تاقته، هم برور دانه بیك ایسکی‌گنه توزانغه بویالوب بتکان، یازولاریده بلنمی تورغان خریطه‌لارده کورنگه‌لی‌در.

شول مکتب‌لارنك ایك زورسی، ایك ایسکسی وایك مشهوری - معلم صلاح‌الدین مجیدف‌الاجوی نك مکتبی اولوب-بو افندیگه یخشی‌غنه داخود کیتره تورغان زاؤود-یا ایسه صاووم‌صییر اولوب توره‌در.

بومکتبده جای کونلارنده (۱۲۰) قش‌کون‌لارنده (۲۰۰) بالابولمقده‌در. سنه بویی بلا تعطیل تعلیم ایدیله‌در. صلاح‌افندی: هربالا باشنه ۱ صومدن تا ٤–٥صوم قدر آیلق وظیفه آلادر. (بو قدر بالانك کوبلـکنه قاراغانده البته ترقی دیورسز) یوق آلایغنه توکل مونده بر اش بار قلی.

بو قدر کوب بالانی نیچه‌معلم اداره قیله؟ونیچه صنف اعتبار ایدیله؟ نیندای درس‌لر اوقوله؟ دیگان بر سؤال کیله بیت. اگر اول طرفینی پادروپنی یازاچق بولسام احتمال قارئلرمز ایناناماس‌لر، بلکه‌افترا قیلغان دیورلر. شولایده بولسه قسقه‌چه‌غنه یازوب‌کورساتایم. (۲۰۰) بالانی صلاح افندی، بر اوزیگنه اوقوته، بر اوزیگنه بتون مکتب‌نی اداره قیله، اوتکان جای کرنی مگازین‌ده سوداده قیله، مکتبنی‌ده قاری بالالرینده اوقته ایدی، بویل ایسه تیك مکتبنیگنه قاری سودابتدی.

نچوك‌صوك بولای؟ بر اوزیگنه بو قدر کوب بالانی اوقوته؟ بو اش اصول تعلیم‌گه مخالف توگلمی دیرسز. - اصول تعلیم قاعده‌سنه مخالف بولسه‌ده کسهٔ مبارك قاعده‌سنه بیك موافق شول، شونك اوچون «بر نیچه معلم‌لار آلوب ترتیب‌که صالوب اوقتورغه کیره‌ك ایدی» دیگان آدم‌لرنی ات ایتدروب سوگوب چغارا.

صلاح افندینك اوزینك سویلاوینه قاراغانده مونلدن‌مقدم ٤–٥ یل‌لارده آیغه ٤–٥ یوز صوم توشرگه‌ن وقت‌لاریده بولغان. اما حاضرده کونقریست‌لار کوبایگانی اوچون آیغه ۱۵۰–۲۰۰ صوم‌لارغنه کیله.

منه افندیلر! شولای‌ایتوب ملتنی آشاب یاتوچی میقروب‌لارنی: صارتچه-داملاو هربچه معلم دیلر اوشبو کون‌لارده (خوقندلیك) امضالی بر آدم تاشکند غزیته‌لارینه: معلم‌لرنك خدمت سزگنده آشاب خلقنی اغفال قیلولارینی یازه باشلاغان ایدی، بزنك صلاح داملاده خلق آراسنه چغوب «غزته بدعت، غزته اوقو حرام آنده یالغان‌سوزلارگنه یازیله‌ایندی مین‌غزته‌نی قولیمه‌ده‌توتمایمن»

دبه آراتورلق قیله باشلادی. حاضرگه یاش‌لارمز آنك سوزندن کوله‌لارگنه ــ صوڭندن‌نی چغوب‌قالور ایندی آنسی معلوم توگل. منه اسیـای وسطی‌ده برلغان اصول جدید، مکتب‌لرینك حاللری! شونك ارچونك مین اصول جدیده یوق یا ایسه بولغان‌لارینك آرتی ایلان کرگان دیمن.

خوقند: یه‌وی زاده

غزیته‌لردن

« بیان الحق » صوڭغی نومیرلریندن برسینده شاگردلرنك «الاصلاح» کامیتیتی طرفیندن‌یازلغان دیب، اوزلرین — یعنی سیداشغلرنی ماقتاغان بر مکتوب درج ایتوب «سر نرسه‌ده؟» دیب‌سؤال اینه. رفیقمز «قزان مخبری»ده بومکتوبنك یازلغان سوزلرگه اشاناسی کیلمیچه، «الاصلاح» غزیته‌سیندن جواب کوته.

« بیان الحق »نك سر نرسه‌ده دیگان سوزینه بزنك جواب: بیان‌الحقچیلرنك «الاصلاح» کامیتیتی «والاصلاح» غزیته‌سی دیگان بر برسینه بتونله‌ی باشقه نرسه‌لرنی آیرا آلماوینك‌در. بروقت مشهور خواجه نصر الدین برقولینه شالقان وایکنچیسینه کوکای توتب، حاضرون‌گه بولای دیب سؤال بیرگان ایکان: مونده‌ده (اوڭ قولی) آقده بار، صاریده بار؛ مونك‌ده (صول قولی) آقك بارصاریك بار آلای بولغاچ برسی نیك اوزونچه‌ده‌ایکنچیسی جاینکی؟

« بیان الحق » سؤالی خواجه نصر الدین‌نقی بله‌ن بیك اوخشاشلی. رفیقمز، «قزان‌مخبری»نك دقتینه عرض ایته‌مز: «الاصلاح» غزیته‌سی فقط وزمسلکی ایچون مسئول بولوب، باشقه‌لرایچون مسئولیتنی اوستینه آلمیدر.

کتابلر حقنده محاکمه.

ماوراء النهرده سیاحت

(ظاهر بیگییف اثری « کتاب» شرکتی نشری ۱۰۸صحیفه‌لی، بهاسی ۳۰تین)

ماوراءالنهر وآنك احوالی، عـادتی، تاریخی، معارف وهنری بزنك تاتار معیشتینك بیك مهم اورنی اشغال ایتدکندن، آلار طوغریسنده درست وطوغری نظر بله‌ن تنقید ایتلب بیرلگان معلومات خلقمز ایچون، شبهه‌سز؛ بیك ضروردر.

موڭار قدر بزنك، ماوراءالنهر وآنك علماسی طوغریسنده معلوماتمز بر طاقم بصیرتسز مریدلر طرفندن یازلغان مناقبلارگه یا خود آنده تحصیل ایتب صارتلاشب، قایتقان ادراکسز تقوی‌فروش لردن ایشتلگان نرسه‌لرگه‌گنه محصور بولدیقندن ماوراءالنهر طوغریسنده بر نرسه‌ده بلمیدر ایدك دیه‌رگه ممکندر.

حاضرگه قدر شونده علم تحصیل اینه‌رگه‌بارب، اخلاق‌بوزوب قایتولر، یکرمنچی‌عصرده‌ده؛ شونك‌غی وقتی اوزب بتکان نرسه‌لر بله‌ن اشتغالمز، بو کونـگه قدر آندن توکمی چاچمی آلب قایتـا طورغانمز تعصبلر، همه‌سی ماوراءالنهرنك حاضرگی حالین بلمه‌ومز وآچکار طوغری بر نظرغه مالك بولماومزنك نتیجه‌سیدر.

بخاری وآنك حاضرگی علماسی حقینك ابرالنصر القورصاوی وشهاب‌المرجانی حضراتینك برقدر طوغری معلومات بیرب، خلقمزغه آچکلاترغه طرشسالرده اول وقتك‌غی خلقمزنك استعدادی وآلارنك‌ده مسئله‌نی برطرفدن‌غنه تفتیشلری سببلی تیوشلی نتیجه‌نی بیره آلماغانلر. هرنیچك‌ده آلارنك اول خدمتلری تقدیرسز قالورغه تیوش‌توگلدر. الله آلارغه رحمت ایتسون!

ظاهر افندینك بو اثری حاضرگه قدر تاتار ادبیاتینده نظیرسزدر: رغبت بله‌ن اوقب چغارلق

صورتده تورله‌ندرب یازلغان؛ قصه‌چه بولسه‌ده تاریخی معلوماتنی کرتلگان وماوراءالنهر معیشتین بیك یومشاق طرزده‌غنه بولسه‌ده تنقید‌ده ایتلگاندر. ظاهر افندی: ماوراءالنهر خلقینك اسلامیت ومنطقی فکر قوشولریندن بیك یراق کینکان وحتی مجوسیه‌که برگنه آدوم قدر یقین بولرلق درجه‌گه ینکان ایکانچلکرین کورسه‌ته طورغان تورلی، تورلی واقعه‌لرنی گوزل برطرز بله‌ن کورسه‌تب کینه‌در.

مونك بله‌ن برگه، بوآثرده‌اساساتنقید ایتله‌چك بر جهتنده باردر: ظاهرافندی عموما روسیه مسلمان روحانیلرینه طرفدارلق کورسه‌ته وبر نیقدر بیرده‌ده بورژوازنی فکرلر تلقین ایته‌در: سیاحت اثناسینده ژولغا نهری پاراغودی اوستینده چوراهان بر روس پامیشچیگی بله‌ن مذاکره‌سین یازوب: تاتار کریستیانلرین سوکب، ملالرنی ماقتاغان روس پامیشچیگینك سوزین حقلی طابادر.
امیر تیمورتربه‌سین زیارتینی بیان اثناسینده، تیمورنی کوکلرگه کوته‌رب: «تیمورنك فتوحاتی عالم اسلام ایچون برجهتدن مصیبت اولمش ایسه‌ده، ترك جنسیندن تیمورکبی برجهانگیرنك ظهوریله بن کندم افتخار ایدرم» دیدر. بر کشی طرفندن فقط «جهانگیر» بولو ایچون توگلگان شول‌قانلر، بربادایتلمش شولقدر شهرخرابه‌لری مدارافتخار دیمك، فقط قرون‌وسطی ریتسارلری طرفیندن‌غنه سویله‌رگه تیوش سوزدر.

وحشتلر بله‌ن افتخارفقط آق سویه‌ك زه‌نگه‌ر قانلی صنوف ممتازه‌خاصه‌سیدن‌گنه بولورغه تیوشدر.
عموم انسانیة سعادتی ایچون اشله‌نگان اش مونه نرسه‌گنه مدار افتخاردر!
لکن یوقاریده سویله‌گان نرسه‌لر هر نه‌قدر ماوراءالنهرده سیاحت اثرینه عیب صانالسه‌ده، بو اغلر بله‌ن ظاهر افندی جنابلری برصنف فائده‌سین حمایه ایته‌رگه طرشقان دیب عیبله‌نرگه تیوش توگلدر. ظاهر افندی تاتار ملتی‌نك صوگغی یللری ینشدرگان وایرته‌رهك کوزی آچلغان محررلره‌زدن بولب، اول وقتده حکم سورگان عمومی روحقه بیرلگانك کینکان. والسلام!
ظاهر افندی ۱۸۷۰ سنه‌ده روستوف دونده وجودکه کیلب، برنیقدر اثرلر وجودکه کیلترگان وقتینده تقدیر ایتلمه‌ینچه ۱۸۹۲ نچی یلده خیانة قتل ایتلگان تاتار محرری‌در.
بـو رساله‌نك اوّلینده ظاهر افندینك رسمی وبرادری موسی افندی بیگییف طرفیندن یازلغان قصه‌غنه ترجمهٔ حالیده درج ایتلگاندر. ظاهر افندینك باشقه اثرلرینی نشر امتیازیده عبدالرحمن افندی دولتشین جنابلرینه بیرلگانلکدن، آلارده تیز کونده «کتاب» نشری اولارق وجودکه چغاچقلردر.
جمله شاکردلرگه وعموماده ادبیات محبلرینه رساله‌نی مطالعه اینولرین توصیه ایتم.

داملا

مدرسه خبرلری

«تنش»ده

ظاهر ملا محله‌سنده‌گی مکتب‌در. بناسی گوزل ایکی سنه‌دنبیرلی معلم‌ده کیتره‌لر لکن ظاهر ملا قارت بولا تورب ۱۷ یاشلك قز آلوب حاضر ایکی خاتونی بولدغندن دیوژینه یارطیسی بالا-لریده بولدغندن، محله‌ده قارادغندن مدرسه‌گه‌کوب کره آلماسه‌ده مدرسه‌ده خواجه‌لق ایته. معلم‌گه حریت بیرمی، ایسکی یوصقی کتابلر اوقوتوب ماتاشا، هر مجلسده معلمنی سوگه، کوبدن توگل مدرسه‌نك بانیلرنده قربان مجلسنده مذکور بایلر معلم سوزیله قربان تیربسون ملاغه بیرمامشلر ایمش ملا معلمنی بیك .وکله‌کندن مجلسدن چقرب

کیتارگه مجبور بولمش. معلم کیتکاچ بو کون «تنش» دن قوام دیه غیرت کورساتـه باشلاساده بایلر معلمنی حمایـه ایتوب ملانـڭ اوزن مدرسهگـه کرودن منع ایتمشلر.

«یاناق» ده

شاکر آخوند مدرسه‌سیدر هر وقت کیفلانونی سویوچی، بای، ملك دیساتینه‌گه یقین جیر واور-مانلی، خاتون‌قز سویوچی آخوند ایله ٥٠ یاشلك بر قارت خلفه تربیه‌سنده اولوب اوقوتو ایسکی، ثمره یوق، آخوندده هر جدیدنی تحقیر وتکفیر ایتوبکنه تورا دها توغروسنی دیورسام مذکـور آخوندنڭ ترجمهٔ حالون استه‌گان شاکردلـر رشید افندینڭ «صبح صادق» نام رساله‌سینـه مراجعـت بیورسونلر شاید خلق توزاتورگه بر نمونه اولور، محله رئیسی بولغان آخوند پیتربورغه دهن اشی برله وکیل اوله‌رق مینیسترلر حضورینه دیه بار-غاچ نیندی حرکتلـرده بولندیغی گوزل تصویـر ایدلمشدر.

«طارخانه»

زکی ملا مدرسه‌سیـدر، بـوده کوب اورنـده شاکر آخوندقه اوخشیدر اوقو، اوقوتو اشلرینه اهمیت بیرمیدر. معلم فلان یوق اصول ایسکی، ثمره یوق بناسیده بیك ناچار.

«اوفا مدرسهٔ عالیه»

شاگردلری طرفندن:

١٥نچی نومر «الاصلاح» غزیته‌سنده وآنـدن کوچروب ایدل غزیته‌سنده وچوکچ مجموعه‌سنـده (مدرسه‌عالیه شاکردلری) امضاسی ایله (علم حقوق یوق، فنون یوق، چوبچار اوقوب یاتامز، اوچینلبز ده اصول تعلیم بلمای تورغان بر مالای بولوب چقدی) مضموننده بر شکایت کورلدی بو شکایت مدرسهٔ عالیه طلبه‌سی طرفندن یازیلمادیغندن هم شکایتی‌ده اورنسز اولدیغندن، حقیقت حالمزی ملته بیان ایده‌رگه مجبور اولدق: ١٥نچی «الاصلاح» ده یازیلغان شکایت عموم طلبه طرفندن یازلغانی یوق. ابوالسعود افندی علم حقوق‌دن بر آز معلومات بیرما کنی وعـده قیلمه‌ده تـورلی مانـع‌لر بولغانلقدن کره آلمادی. اوچینل دیساك اوچینل لرنی آلشدرو شاکردلرنـڭ اوز قوللرینـده اولدیقندن شکایت‌نڭ معناسی یوق هم آلشدرلدی شکایتده «فنون یوق، چوبچار اوقـوب یاتامز بیگراك ایسکیچه اولدی» دیمش، اونتلماسون‌که مدرسه‌مز مدرسهٔ عالیهٔ دینیه‌در. مدرسه‌مزده علوم دینیه (تفسیر، حدیث، فلسفهٔ دینیه وباشقه‌لر)، عربیات اصول تعلیم زمانه‌غه موافق طرزده یخشی اوقله، اما فنون جهتی مکمل دگل مونسی طبیعی تاتار ملتی فنونتی مکمل درجه اوقوایچون اسباب وکتابلر اوقتو ایچون معلم‌لرنی حاضرلب یتکانی یوق الی، بونڭ ایچون عموم تاتار عیبلی. دخی بونسی معلوم اولسون‌که. ادارهٔ داخلیـه اوزمز (شاکردلر)نڭ قولمزده اولوب استبداددن منزهدر.

امضا ١٦٠ شاکرد.

(اوفا مدرسهٔ عالیه)

«مه‌ته‌سکه» مدرسه‌سی

بو مدرسه‌که ایشمر اطف رئیسلـك قیلغانغه، مدرسی آثار مرید بولب آلدن باشقه بر اشنی اشلی آلمافانغه، بومدرسه‌ده نظام وترتیب دیگان نرسه‌نڭ ایسیده یوقدر. قسقه‌سی‌غه نه‌ق توننه‌ر وقشقار ازلدن باره (توننه‌ر وقشقار مدرسه‌سی‌نڭ نیچك ایدکلری «الاصلاح»ده یازلغان ایدی.)

اورغان یل مشهور علاج ملانڭ «اگر مینم مالاینی مدرسه‌گه خلفه ایتوب قویماساڭ مدرسه‌کنی یابدروب، اوزکنڭ اوکازکنی آلدرمن» دیگان

زندن قورقب، مدرسی، علاج ملانڭ بر پارقا-
ی مالاینی خلفه ایتوب قویغان ایدی. مذکور
فه اوقو، اوقتونڭ نرسه ایدکنی بلمه‌سه‌ده
رمون اویناب بر آز شاکردلرنڭ کوڭلنی آچا
دی. بو یل اولده کیلمادی. بو یلغی خلفه‌لر
آرچه»دن کوب قاینمادقلرندن، شاکردلر «جوهر
ره» (؟) اثبات قیلوب، قوبز اویناب تیك
اقمقده‌لر... (بر شاگرد)

توننه‌رده:

توننه‌ر ملاسی، بو کونگه قدر اوزینڭ مدرسه سندن هیچ بر وقتده شاگرد تارالماس دیب فرض قیله‌ایدی، لکن بویل شاکردلربرم، برم اچقنه باشلاغاچ آنکه ایسینه توشدی، شوشی آراده اوچ شاکردنڭ نیندای قباحتلکلری اثبات قیلنسه‌ده، مدرسه‌سندن شاگردنڭ کیمووندن قورقب مذکورشاگردلرنی قومادی، قوو و توگل آچرلانمادیده..... «طلبه»

داخلی خبرلر:

تیمرخان شورا شهرنده باقولی مرتضی مختارف جنابلری «دوخاونی سیمیناریه» تأسیس ایدوب، ۵۰ قدر شاگرد تربیه‌لنمکده اولسه‌لرده ع. ش. باکیرف افندینڭ خبرینه کوره مدرس عبدالبصیر حاجی مستقل اوزیگنه اداره‌قیلوب، زمانه‌غه موافق فنلر اوقتلماغانلقدن شاگردلر راضی توگللرایمش.

اونیۆبرسیتیت ایچون اوصتاف

معارف میفیستری حاضرده اونیۆبرسیتیتلر ایچون یاکا اوصتاف حاضرلاو ایله مشغول. بوحقده آصوبی کامیسیه اشله‌مکده‌در. بر آطنه‌دن تمام بولوب تاراتله‌چق ایمش.

کورمك. ایرلر گیمنازیه‌سینڭ یوز یللق یوبیلیه‌سین یاصاب، بیك شه‌ب اوزدرغانلر.

ۋیلنا شهری مأمورلری پالاکلرنڭ «اوسۋاتا» اسملی، علمی جمعیتلرن وآنڭ هر یرده‌گی کتبخانه ومکتبلرن یابدرغانلر.

اوفا «مسلمه‌لر جمعیتی» نڭ عمومی ایکنچی جیولوشی ۲۵ نچی فیۋرالده بولدی. مکتبلرده‌اوقوچی قزلرغه مخصوص «قول هنرلری قورصلری» آچارغه قرار قیلدیلر. بو جیولوشده اعضالق آقچه‌سی واعانه‌لردن ۳۰۰صوم قدر آقچه جیولدی

اوفانڭ «مسجدلرجمعیتی»غارادسکوی اوپراۋا طرفندن بیرلگان بیرگه قزلر مکتبی آچارایچون طریشوب آقچه جیارغه کرشدی.

بزنڭ قزان تاتارلری ایسه بیك طریشه، طریشه آچلغان مکتبلرنی یابدرار. بلکه بزنڭ یاکی بیسنه لوماۋایلارینڭ شریعتلری باشقه‌در.

تیفلیس‌نڭ کوچمه مسلمان تروپپاسی باطومده ایکی تابقر تاتارچه تیاتر اویناغانلر. تماشاغه نجف بك وزیرف هم آخوێردی‌نڭ اثرلری قویلغان.

باکو مسلمانلری شهر غالاواسینه پراشینیه بیروب مسلمانلر محله‌سنده قزلر مکتبی یاصارغه صوریلر.

آلارنڭ صوراونچه مسلمانلر محله‌سنده‌گی حاضرگی قانش شهر مکتبی‌نی قزلر نقی‌غنه یاصاب شونده مسلمانچه‌ده اوقولار کرتلسه‌ده یاریدر.

داۋدشریففی اسملی برمسلمان باکو گیمنازیه‌سنه تاریخ معلمی لگنه تصدیق ایتلگان.

«داخبار»

قزان خبرلری:

آت قازلغی، غرومف هم صنعت مؤذن.

بو کونلرده محمود حسینفده، مجلسده برکولکی نزاع چقغان؛ محمودبای قوناقلرنی آت قازلغی بلەن صیلامانچی بولب مجلسکه قازلق تقدیم ایتدرگان. بو مجلسده مسلمان پاپاس غرومفده حاضر ایکان. طبیعی، غرومف قازلقدن تناول ایتمەگان. غرومفنڭ بو حرکتنی صنعت دیگان، خفتی بلەن معروف برمؤذننڭ غیرت دینیەسینه طوقنب، مجلسده نزاع کوتەرگه مجبور ایتکان:

ئه، مسلمان بولسه آت ایتی ده آشاسون اول! آت ایتی حاضر مسلمانلقنڭ شرطیندن اول! مه، مه؛ مسلمان ایکانسڭ آشا سین آط ایتن!! دیب بیك زورطاوش قوبتارغان.

ملا عبدالله امیرخانی آت ایتی بلەن اسلام آراسینده هیچ برمناسبت یوق ایکانن سویلەسەده، صنعت مؤذننڭ غیرت دینیه(؟)سی هیچ باصلماغان، باشقه کشیلرده بومسٸلەنی صنعت مؤذنگه آڭلاترغه طرشسالرده اوزلرینه سوگش ایشتودن آرتـــق فائدەسی بولماغان. مجلسدەگی کشیلر صنعت مؤذننی کیفلیدر دیب اویلاسالرده، بز، جمعه کون بولغانلقدن بو احتمالنی یراق کورەمز.

مدرسهٔ محمدیەنڭ کتبخانه ناظری قارلی کریم اوزینه دوست بولماغان شاکردلرگه، سز ایشانلارنی سوگەسز، مینم آتامده سز سوگه تورغان ایشانلر شیکللوك ایشان دیب، عمومی بولغان کتبخانـه کتابلری ایله شاکردلرنی فائدەلەنودن طیه دیب، محمدیه شاکردلری زارلانەلر.

بوکونلرده «چوکچ» ژورنالینڭ ٤١نچی نومیری قزانغه کیلدی. بو نومیرده بایتاق قزان خبرلری اولوب رسملری آراسنده‌ده باشی کجـه باشی، باشقه یرلری آدم صورەتنده یاصالغان بر رسـم، بتون عمرین سفاهت وفحش آرتیندن یورب اوزدرغان، بـــر سفیەنڭ قزانده، اصول جدید مکتبینه کروب کتابلر طابطاب، خولیغانلق ایتب یورگانینی کورسەتەدر.

بوکونلرده روسلرنڭ ماسلینتسا بەیرەمی بولو سببلی، مکتبلرده درسلر برنیچه کونلرگه توقتاتلمش ایدی. شاکردلر تعطیلدن فائدەلنوب کوب مکتبلرده اسپیکتاکللر أدبیات مجلسلری یاصادیلر. ریەخینوی گیمنازیەسنده، شونده اوقوچی قزلـر ایکی کون رەتدن (جکنلردن باشقه) اسپیکتاکل قویب، بیك بخشی چغاردیلر.

۲۱نچی فیوْرالده کامیرچیسکی اوچیلشچەده ادبیات مجلسی یاصادیلر. پراغرامالری اوز درەجەلرینه نسبتـا پولنی بولب نیەمسچه، فرانسوزچه شعرلر اوقلدی. مسلمان بالالریده مشارکت قیلدیلر.

۲٦نچی فیوْرالده مدرسهٔ محمدیه شاکردلری، اوّلگی ایبدەشلری‌نڭ، تعلیم وتربیه ترتیبلریندن رضا بولمیچه، ترك مدرسه ایتولرینه ایکی یـل طولو مناسبتی بلەن (واقعه ۱۹۰٦سنه ۲٦ فیوْرالده ایدی) برکونلك تذکره بەیرەمی یاصاب درس طاشلادیلر. مدرسهٔ محمدیـه شاکردلرینڭ بوپـر وفیسیونالنی بەیرەملرینه، باشقـه مدرسەلرنـڭ‌ده منرق شاکردلری قوشلب، اول کوننی، بیـك کوب قزان مدرسەلرینده درسلر طاشلاندی ومذاکره جیلشلری یاصالدی. فقط مدرسهٔ محمدیەده ملالقغه یاکه صورقوتلقغه اورون کوتب یـاطـا تورغان، ۹ـــ۱۰ مالیه شاکردلریگنه بـو عمومی بەیرەمگه قوشلمغانلقلرین اعلان ایتب، خلفـه ومؤژیکلردن دعا وحسن توجه کسب ایتەرگه طرشدیلر.

٤نچی مارتده شرقی کلوبی طرفندن ناؤی کلوب زالنده «بخنسز یکت» نـام پییصا قویلهچقدر. مسلمان کلوبی طرفندن قویلغاچ شریعت صیدرغان قدرگنه بولرغه تیوشلی بولوچیلقدن بولرغه کیرالك آخیردان تانسالر بولاچاق توگل، بلکی تانسالر اورنینــه ریمسکایه پاپاوسنونك شیکللی شریعتکه صیها تورغان اوینلرغه، بولاچاق ایمش. بز اوز طرفمزدن، مسلمان کلوبی قویغاچ آخیرغی اوینلریله مسلمان اوینلری بولووین معقول کوروب، صوقر تکه، شاقماق، کتی، کتی اوینلری یاصاولارین مصلحت ایتهمز.

۱٤نچی مارتده ناؤیکلوب زالنده عیاض اسحاقنك یاڭی اثرلرندن «آلدم بیردم» اثری قویلاچاق ایمش.

۲۸نچی مارتده کوپیچسکی صابرانیه زالنده، بتونلهی یاڭـا وکیلك پراغراما ایـله «ادبیات کیچهسی» قویلاچاق. زال شرق فورماسنده بیزهکلهنوب تورلی توسدهگی اوطلر ایله تزیین ایدلهچكدر.

قزانده کول بویی مدرسهسینك مدرس ومعلملری شاکردلرنی نیقدر آلداسهلرده شاگردلر صبر قیلوب توردیلر. لـکن آلار شاگردلر صبر قیلغان صاین آلداولرون آرتدرغاچ میندهایدهش لریمه کورستر اوچون بعض آلداولرون یازارغه مجبور بولدم.

بزنك حضرت وخلفهلرمز هر یلنی «کیلهچك یلده چیتدن مدرسلر ومعلملر کیترتهمز» دیلر ایدی، لـکن هر یلنی اوزلرینه اطاعة قیلغـان کشینی بلسهدهبلمسهدهمعلم ایتوب قویغانغه آلارنك بو سوزلرینه اشانهلر ایدی. لـکن آلار بو یل «معلملر کیترتهمز» دیگان سوزلری بارده آلداو ویالغان ایکانون بیك آچق اثبات قیلدیلر:

چونکه، بو یل موسی بیگییف جنابلری کوزدن اوك قزانده بولغانلغندن همده اوزینك اوّلگی اوقغان مدرسهسنده خدمت ایتو نیتی برله درسکه کیلورگه راضی بولاچاغون آڭلاب، حاضرگی معلملرندن راضی بولمغانغه، آز بولسهده فائده ایتو نیتی برله شاگردلر حتی چیت کشیلـرده موسی افندینی درسکه چاقررغه تلاگانلر ایـدی.) بو حقده برهر کشی طرفندن قاسم ملانك اوزیـنهده ایتلدی لـکن «چیتدن معلملر کیترتهمز» دیگان حضرتوخلفهلرحاضر کشینیقبولقیلورغه تلامادیلر

آلار شاگردلر تلاگان معلمنی قبول قیلورغه، شاکردلر تلاگان فننی اوقوتورغه تلهمیلر. آلار شاکردلرنی آلداب یوقلاتماقچی بولالر، شاگردلر جمعیت یاصارغه تلاسهلر «اوّل اوقوگـز آنـدن صوڭ یاصارسز» دیب شاکردلـرنی باصـماقچی بولالر. یخشی شاکردلر اوقورلر.. لـکن اوقور اچون شاگردلرتلاگان معلملر هم یخشیفن کرهك ایکانی خاطر شریفلرندن چقماسقه، تیوش ایدی.

بلـکه آلاراوزلرون شاگردلرنیراضی قیلورلق اوقتامز دیب اویلی طورغانلردر. خیر.. عمرنده تاریخ کورمگان خلفهلرنك تاریخ کتابندن بربیت اوقوب چغولرینه، اوز تلینك صرف،نحون بلمگان خلفهلرنك عربی صرف، نحواوقتولرینه، قسقهسیغنه هر بر خلفهنك عمرلرنده کورمگان فنلرندن شاکردلرنی اوقتولرینه شاگردلر بر وقتـدهده راضی بولماسلر. ایبدهشمز.

مکتوبلر

محرر افندی!

معــــارف خادمی اولان «الاصلاح» جریدهٔ معتبرهسینه. بوحساب نامهنی درج ایتوگزنی اوتنهمن.

حساب نامه

۱۹۰۷نچی یلده مارت چیسلاسنده، بیش بالطهده

قز بالالره مخصوص منتظم ابتدائی مکتب آچـو اوچون برجمعیة تأسیس ایدلمش ایدی. مکتبده علوم دنیه‌دن باشقـه خانملرنڭ معیشتی اوچون برنچی مرتبه‌ده ضرور بولغان کیسو، تکو، بەیلاو هم آش پشرو کبی هنرلرده اویره‌تله‌چك اولدغندن، موندای مکتبنی دوام قیلدرمق اوچون البته کوبراك آقچه‌غه محتاج اولنه‌در. بزنڭ بیش بالطه‌ده، مونڭ مصارفنی تأمین ایدرلك بایلر اولمادغندن، مکتبنی اعانه جییوب آچوغه قرار بیرلگان ایدی. شول قرار بوینچه اشکه شروع ایدلوب، اعانـه جییو اوچون طالونلی دفترلر یاصولوب، توبانده اسملری یازلاچق کمسه‌لر اعانه جمع قیلدیلر: ۱نچی نومیر دفتر بله‌ن‌مین‌اوزم (سعادة امیرخانیه) ۳۷صوم ۹۵تین

۲نچی	شاه‌ملا شاه جهانف	۱۳صوم ۲۰تین
۳نچی	معلم عبدالرحمن رفیقف	۱۷صوم
٤نچی	زینة‌الله عطیةاللین	۱۰صوم
۵نچی	شاکرجان اوسینف	۸صوم ۵۰تین
٦نچی	ابن‌یامین مرتضین	۲صوم ۵تین
۷نچی	عبدالله اوسینف	۹صوم ۲۰تین
۸نچی	ذاکرجان اوسینف	۵صوم
۹نچی	عبدالرحمن اسحاقف	۵صوم ٤۵تین

جمعیةنڭ مؤسسلری طرفیندن اعانه اینلدی ۵۵صوم.

جمعیسی ۱٦۳ ۳۵تین

بو آقچه‌دن اعانه دفترلری باصدرو کبی اورنلرغه ٤صوم ۵۰تین صرف ایدلدی. ۱۵۸صوم (۷۵تین) آقچه‌نی "بویل ۱نچی ینوارده جمعیة‌نڭ وقتلی خزینه‌داری عبدالرحمن اسحاقف‌که بیرلدی. مکتب‌نڭ سرمایه‌سنی آرتدرمق اوچون عبدالرحمن افندی بو آقچه‌نی اوز صوماسی ایله برابر سوداده یورتوب، کیلگان فائده‌سی ایله، اشبو یل برنچی ایبونده جمعیة اعضالرینه قایتارمق اولدی. آقچه یتشمگانلك همده باشقه بعض موانع سببلی، اوتکان کوز بو مکتبنی آچوغه موفق اولمادق، خدا نصیب اینسه کیله‌چك کوزگه آچمق اوله‌مز. بویل ۵۵ قزبالا مـلا عبدالله امیرخانف یورطنده آیرم خـانه‌ده، معلملـر جمعیتی قرار بیرگـان «دستورالتعلیم» بوینچه سعادة امیرخانیه، رابیعه رفیقـوا، سرور اوسینوا طرفندن تعلیم ایدله‌لر. بونڭ اوچون مکتبکه دیـب جییلغان آقچه‌دن برتینده صرف ایدلمای‌در. بو مکتبمزنی آچمق اوچون دخی اعانه‌گه احتیاجمزی اعلان ایدوب، اعانه ایدوچی افندی وخانملره، ملـت آنالری اولاچاق قـز طلبه‌لر اسمندن رحمت وآفرینلر اوقیمن.

سعادت امیرخانیه

محترم محرر افندی!

شو مکتوبمزی محترم غزیته‌گزه باصماقگزی رجا ایده‌مز. شاکردلر دقتینه:

علم عاشقی وفکرلرینی آچارغه تلاوچی قرنداشلرمزه وخصوصا ایلڭ عزیز عمرلرینی ایسکی مدرسه‌ده کچروب زمانه‌مزده اکمك ایله صو برابرنده کرك اولان فنون جدیده ومعارف عصریه‌دن محروم قالان شاکردلره عاجزانه بر خدمت اولسون امیدیله بزلر بوبی مدرسه‌سنده جای کونی کیلوچیلره توبانده‌گی فنلردن درس اوقتماقچی بولدق.

ریاضیات (حساب‌دن: اعمال‌اربعه، کسرعادی، کسر اعشاری، تناسب متفرعاتیله، جبر، هندسه، هیئت) طبیعیاتدن (نباتات، حیوانات، کیمیا، حکمت طبیعیه، طبقات الارض، علم اشیا) فنلـری اوقتلور. کتابدن‌گنه اوقتلور، عملیات بولماس.

بوندن ماعدا جغرافیـه، تاریخ عمومی، حفـظ صحت فنلری هم مناسبنچه اوقوتولور.

طبیعی بوفنلر هرسی برکشیگه اوقتلماز. بلکه شاکردلرڭ استعداد ودرجه‌لرینه کوره‌اوقتلور.

هر بر شاکرددن آیلق‌بیش صوم وظیفه آلنور.

استه‌گان کشی ماینڭ بیشندن آلوب اونینـه قدر کیلسون. قاما بوینده‌غی ساراپول شهرینـه پاراخود ایله آندن (۵۰) چاقرم مسافه‌نی آط

اللاب کیلورلر، فقط استه‌گان کشینڭ حاضردن بر ایتمه‌سی لازمدر.

امضا بوبی طلبه‌سندن: احمد گرای حبیدوف هم فاتح فیض اللّین.

آدرس:
Ст. Агрызъ, Вятск. губ., дер. Ижбобью ученику Ахмедь-Гараю Габидову.

کچکنه فیلیه‌تون

شاگرد فرضی

یکرمی بیش یاشلك، ۱۵-۱۷ یل عمرین علم تحصیلنده اوزدرغان(؟) صحتین جویالتقان شاگرد صالقن ایده‌ن اوسنینه کورپه‌سین توشه‌ب، طشی قارالب، قایش شکلی بولغان منده‌رین صالب، یاتا، یوقلامانچی بولا، بو بختسز، قارانغی طورموشیندن بر نیچه‌ساعتلر، آیرلب طورب جوانمقچی بولا. لکن موڭار اول بیك تیزوك میسر بولا آلمی آنڭ جانن ثلله نرسه بورچی، یوقلارغه بیرمی... کوز آلدیندن بوکون اوزدرغان معیشتی، کوڭلندن طویغان حسلری کیله... بولار همه‌سی آورلر، همه‌سی تزقسز، حیاتسز، روحسزلر... کوز آلدندن بو نرسه‌لر کیتب بتمی، مونلرنڭ قورقنچ، مونلرده یه‌مسز، صالقن کیله‌چکلر: ملالقغه اورن یوقلقلر، اویله‌نرگه آقچه یوقلقلر، کورنه باشلی، جانن صغا، کوڭلین بورچی، بریاغیندن ایکنچی یاغینه ئه‌یله‌نب یاتارغه ایرکسز اینه... بو حقیقتدن آیرلمانچی بولا، بو نرسه‌لرگه قارشی کوز یومانچی بولا، کوڭلین بورچوغان حقیقتلر اورنینه خیال بولسه‌ده، بورچومی طورغان نرسه‌لر کیترمه‌کچی بولا. مونه بو وقتده طبیعتده آثار اعانه اینه: کوز آلدینه اوزینڭ سعادت دیب اویلاغان نرسه‌لرین کیتره باشلی، مونی قتل نفس درجه‌سینه ایرشدرماس ایچون مونلڭ خیالینه قوتلیره‌ك اشله‌رگه امر اینه. طبیعی، آرغان، یوده‌گان خیال، وطبیعتنڭ بو قطعی امرینه قارشی طورا آلمی، بوی صونه، شاگرد بیچاره‌غه بر شهرنڭ ملاسین گوترب، اورون بوشاتب کورسه‌ته، بر باینڭ ماتور قزین اوزینه خاتون بولغان ایتب تصویر ایندره، شول آراده ثلله گنه نیچك ایتب، شهرتلنچغب، مدرسه‌لر آچدرا اوزی شکلی بختسزلرنی طافی شونلی کیلب طولغانلر ایتب فرضلاته باشلی. بو بیچاره قووانا، شول نرسه‌لرنی کوز آلدیندن اچقندرماسقه طرشا، بولاچق مدرسه ایچینده‌گی بولاچق شاگردلرنڭ: «تحصیر» دیب سویله‌گان طاوشلرن زور قورصاقلی تولکی طولوبلی کشیلرنڭ: «داملا سزنی آشقه آلماغه کیلگان ایدك» دیگان سوزلرین، قولاغیندن جویالتماسقه طرشا... بو فرضلر، بو خیاللر شاگردنڭ بیك خوشینه کیته، بولارغه اشاناسی کیله، بولرنی بتونله‌ی بولغان ایتب اویلی باشلی... بالاخره‌ده شاگردم رفاهیت حسی بله‌ن یوقوغه کیته.

شاگرد، مونی کیله‌چك تون ایچونك اونوتمی: کوڭلسز نرسه‌لر یوراگین بورچی باشلاغاچك، کیچه‌گی فرضلرنی اوّلیندن باشلاب باشینه کیتررگه طوتونا... طاغی، آچی حقیقتدن آیرلب، طاتلی خیال عالمینك صغاسوره. اوچنچی، دورتنچی، اوننچی یوزنچی تونلرده بو صفا بیگره‌کده تکمل اینه، بتون فروهاتی بله‌ن اشله‌نب تمام بولا، اوینڭ بولمه‌لری، خاتوننڭ کولمه‌ك، قالفاق، چه‌چلری، محله‌سینڭ مونی تعظیملری، شاگردارینڭ تورلی یيرلرگه جه‌یلب مونی ماقتاب یورولری-الحاصل همه واق تفصیلاتیك اشله‌نب، کیله‌چکلگی مونڭ بختینڭ بر لائحه‌سی بولب چغا.

شاگرد بو ملکه‌نی طاغی کیگایته: تونلرده‌گنه توگل کوندزلرینده‌ده قلبی بویوقغان وقتلرده شول فرضلرغه چوما باشلی؛ شولای ایتب، آقرین، آقرین، اوزین چولغاغان بتون حقیقتنی اونتب، خیال بله‌ن طوررغه وفرض بله‌ن طوینورغا باشلی؛ اش بو درجه‌گه ینکاچ، شاگردنی استقبال آز بورچی باشلی، اول هر نرسه‌نی «بخت» قولینه طابشرا.

داملا.

متفرقه

زکی شاگردنڭ مدرسه‌دن قوولووی.

۱۸ نچی نومردن مابعد

نبی‌مزنڭ نیچه‌نچی یلك طوغانلغنی؛ قایسی سنه‌ده پیغمبر بولغان؟ اسلامنی نیچك طاراطقان؟ نیچه یل عمر ایتکان، کیفیت هجرت نیچك کیفیت موت،

سنهٔ موت؟ آندن صوڭ نیچك انتخاب خلیفه بولدی؟ صوگره مسلمانلرنڭ حاللری نی روشلی بولدی؟ حاصل ابتدائی صنف‌ده بلمو لازم اولان سؤاللرنی صوری وبونڭ جوابنده بیك عجب سوزلر ایشده ایدی. ملا جلال خانلردنده، تاتار شاکردنڭ جهالتینه حیران قالورلق سوزلر ایشدیله ایدی. فنون حقنده، شاکردلر باشده حرام دیگان سوز برلان‌گنه بترسالرده، فنون معارف‌ده آللرینه سلف‌لرنڭ نه درجه ترقی ایتدوکلرینی بیان ایتکان تاریخ کیترو ب صالغاج، طاغن‌ده اویاله‌لر: فنون حرام دیسه، عموم سلف‌نی سوگوبوله؛ حرام دیمه‌سه لزوم اصلاح‌نی اعتراف ایدو بوله، مونا شولای ایدوب اویون کولمکی طریقی ایله؛ اصلاح فکرینی، زکی مخدوم شاکرد آراسنه طاراطه، طرف‌دارلری‌ده کوندن کون کوبایه‌بارا ایدی. زکی بوسنه‌ده مناظره دیگان نرسه‌نی آغزینه‌ده آلمی، منطق‌نی‌ده آز اوقی؛ اوقسه‌ده فائده آلیم دیب دگل، برده اوقمسام خافه‌لر مدرسه‌دن قوارده، ایبداشلرم طاغن شول ایسکی مونچه ایسکی طاش‌قه راضی بولوب قالورلر دیب‌کنه اوقی ایدی. مواقف، مولوی‌حسن، حمیدالله کبی‌لرنی اوقو، قاراو دگل نسخه‌لرنی‌ده، قاپچقغه طوطروب ایونه جباردی. بو سنه‌ده زکی‌نڭ ایڭ برنچی مقصدی شاکرد آراسینه اصلاح فکرنی طاراطو ایدی، ایکنچی‌سی: هر دائم مناظره وسوگشو ایله اخلاقی بیك بوزولغان: غضب، حدة، حسد، عداوة، عناد، مکابره وتعصب همه‌سی زکی‌گه طبیعی اولوچیلف درجه‌سنه ایرشکان ایدی. بو صفت‌لر انسانغه شرعا وعقلا قبیح ومهلك ایدیکنی بیك آچیق بلدکندن، آلارنی طاشلرغه صوڭ درجه طرشقان اولسه‌ده، همانك تمام طاشلی آلمغانلقدن، یا‌کا فکرگه کره‌باشلغاندنبیرو مناظره سببلی بوزولغان اخلاقنی توزاتو ایچون صوڭ درجه اجتهاد ایدك ایدی. بوقشك اسخالاستیق‌نڭ نجس اثرلاری قالماسون دیب صوڭ درجه اجتهاد ایتدی. بیچاره زکی اوزنڭ نادانلغندان بیگراك اخلاقنڭ بوزلوی ایچون آرتق درجه قایغورا ایدی. قلله‌نی برسبب برلان آراده سوز باشلانه‌ده زکی‌نڭ اویره‌نگانچه قانی قزوب کیتوب اوّلگی شکلی سوگشوب‌ده طاشلی وبوحالنی اوزی باشك بلمایچه قالسه‌ده، سوگشوب بتکان صوڭ بوقدرلی طرشوب‌ده توزه‌لماسلك ایدوب اخلاقمنی مناظره بوزغان ایکان، اختیارسز وبلمایچه سوگشدره‌دیب، آرتق درجه وجدانی عذابلانه ایدی. انساننڭ کمالتی آنچق حسن خلق ایله اولدیغنی یخشی بلدیکندن اوزینڭ مناظره وایسکی چیلك‌دن کورگان خورلقلاری ایچون کورندان قانلی یاش‌لر توگه ایدی.

شول اخلاقسزلقله برابر، تاتار شاکردینڭ جهالتنی‌ده کوز آلدینه کیتروب هیچ اورنونك اوتر آلمی؛ اش اشلی آلمی؛ شاکردلر یانینه باروب اصلاح فکرنی سویلی باشلی ایدی. بزنڭ زکی شول درجه‌ده اجتهاد ایتدیکه: آش یانندك بولسون؛ درسکه جیولشوب اولترغاج بولسون، یاباشقه جیرده بولسون، هیچ برسوز سویلامی وکشی‌دن سویلاتمی مگر اصلاح مدارس حقنده‌غنه سویلی ایدی. بو اجتهادنڭ ثمره‌سنی‌ده کوردی، بر نیچه آیدن صوڭ، بیك کوب شاکردلر، زکی‌نڭ طرف‌داری ومسلکده‌شی اولدیلر. زکی اوزنڭ فکرنی طلبه عندنك مقبول اوله‌رق اوزنڭ طرف‌دارلری کورگاچ، غیرتنی طاغی آرتدردی. شاکردلرگه سویلاو ایله‌گنه‌ده قناعت‌له‌نمای، مبارکجان خلفه وسلی حضرت‌لرگه‌ده سویلی باشلادی. بولر نه قدرلی زکی‌نی اصلاح فکرندان قایتارو ایچون اجتهاد ایتدیلر ایسه‌ده فائده اولمادی. استاذلر طرفندن منع کورگان صایونمی غیرتی آرتدی. زکی هر درس‌که کرگانده، بزگه نیك تفسیر، حدیث، سیر، تاریخ، وفنون جدیده اوقتمایسز؟ نیگه بار همرمزنی اسخالاستیقه، استنجا، حیض، واختلافات ایله ضائع ایدك‌سز؟ دیب صوری وفنون جدیدك نڭ دیوشلکنی کورساته ایدی. زکی‌نڭ بو علملرنی صوراولرینه قارشی استاذلری: حاضر اجتهاد منقرض؛ بزگه قرآن حدیث برلان عمل دورست دگل، امام اعظم‌نڭ سوزی صریح قرآنه مخالف اولسه‌ده، تقلید فرض، دیمکنه جواب بیره‌لر ایدی. زکی بو سوزگه آرتق درجه حیران قالارق، استاذلرم! قرآننڭ معنی وحکمت‌لری چیکسز دیب کتابلرده بار بیت. امام اعظم شول حکمتلرنڭ همه‌سنی آلوب بتزگانمونی؟ حاضرده قرآنده بزه فائده‌لی بر نرسه‌ده یوقمونی؟ قلله امام اعظم‌نڭ حکملری قرآن حدیث‌نی نسخ ایتکانمی؟

عالمجان ابراهیمف

اعلانلر

عزیز فیضی وایبداشلر طرفندن

شعرلر

اسمنده برنچی کتاب باصلوب چقدی

بهاسی ٦ تین پوچته ایله ٨ تین.

Казань, Номера „Болгаръ“ № 28.

مراجعت:

کیلاسی جایده تامبوف، پینزا شهرلرینڭ برنده ویا که مذکور شهرلرکه لقین بر استانسه‌ده کتاب کیبتی آچمق فکرنده‌من، اعضا بولورغه استاوچی معلم وشاکردلر بولسه آپریل باشنه‌قدری توبانده‌گی آدرسکه مراجعت ایتوب خبرله‌شولرنی اوتنه‌من.

Тамб. губ. д. Н. Пешлай уч. А. Бикмѣеву.

یاکا آچلغان

مانوفاکتورنی هم گالانتیرینی مگازین.

ابرار بختییف نڭ

پچان بازارینده بلغار نومیرلری آستینده

مگازینده هر تورلی مانوفاکتورنی هم گالانتیرینی تاۋارلرنڭ ایڭ آخر موداده‌غیلری حاضردر.

محترم مشتری افندیلرنڭ مگازینمزنی تشریف ایتب،ماللرمزنڭ بختشیلغین اوزلری تجربه قیلب بلمکلرین اوتنه‌مز.

تنلری ضعیف یاخود ارقوده، آڭلاوده مشقت چیگه تورغان بالالر شولایوق قانلری آز، و اوزلرینده ضعیفلک حس ایته طورغان هم نیرۋەلری ضعیفله‌نگان، تیز کیفلری کیته طورغان، تورلی یه‌شده‌گی ظور کشیلر قوت کرتر ایچون ییك موفقیت بله‌ن.

دوکتر گامیلانڭ گه‌ماتاگه‌ن

Гематогенъ Д-ра Гоммеля دیگان دوانی استعمال ایته‌لر.

هضم قوتلنه، روح وتن قوتلری آرتا، بتون نیرۋه‌لر کوچله‌نه.

صاتلا هربر آپتیك وآپتیکرسکی مغازینلرده. Гематогенъ Д-ра Гоммеля. دیب آلگز آلفاند. البته

(الفیه ابن مالك ترجمه‌سی)

الفیه ابن مالك : علم النحوده بر ملڭ بیت اولوب قواعد نحویه‌نی بتمامها جامع اولان بر رساله‌در، ٦نچی قرون هجری عالملرندن محمد بن عبد الله بن مالك الاندلیسی حضرتلری طرفندن قلمه آلنمش گوزل اثردر

نحو فننك مهارة تحصیل ایتمك وملکه کسب ایتمك ایچون برنچی درجه مفید بر رساله اولدیغندن عربستانده خصوصا ارض مصرده بو الفیه‌نی اوقومق وحفظ قیلمق بیك شائعدر حتی مصریلر آراسنده الفیه‌نی بیلمیان آدم «نحو بیلمیان آدم» عد ایدیلنور. (بناءً علیه) بن فقیر، روسیه‌لو دین قرنداشلریمزنی دخی بو رساله ایله فائده‌لندرمك آرزوسیله مذکور الفیه‌نی آنا دیلمزگه ترجمه ایتدم. ترجمه‌ده اولا اصل معنانی صکره ایضاح وتفصیل ایدب بر قاچ اشعار عربیه‌نی ترجمه‌سیله یازدم. بو ترجمه سایه‌سنده هر شاکرد ایچون معلمدن باشقه مشقتسز صورتده نحوده ماهر اولمق وادبیات عربیه ایلان آشنا اولمق ممکن اوله‌چقدر. هر شاکرد، بر نسخه‌سنی مالك اولمق بیك تیوشلیدر. ترجمه‌مزنڭ (۷۵) صحیفه‌لك برنچی جزئی قزانده مطبعهٔ کریمیه‌ده باصلوب میدان انتشاره قویلدی، دانه‌سی (۲۵) تین، پوچطه ایله (۳۰) تیندن هر طرفه کوندریله‌در. قزانده برادران کریمفلرده صاتله‌در.

п. Мелекессъ, Самарской губерніи.
Муллѣ Г. Губайдуллину

باصلوب چقدی

تورلی، تورلی شعب

جرلار

بهاسی پوچطه ایله ۷ تین.

بو ایکنچی بیله‌مده

۱) عشق حالی، ۲) ایرته‌ده جیلاز، ۳) چاپچاق آستی، ٤) بالا میشکین، ٥) آی ناراسی بالا، ٦) نومی حیدر، ۷) هواده یولدز صولرده...، ۷) آی بغوم وای بغرم، ۹) باشمانم، ۱۰) خاص بولات، ۱۱) آی تهمه جرمه‌نوتله. ۱۲) پیرسیدسکی مارش،۱۳) یورت آرتور، ١٤) باطقان عیشه، ۱٥) برکز آلما برکز خرما، ١٦) ترکنگ آول جرلاری، ۱۷) ایکنچی صداء ۱۸) عثمان پاشا ۱۹) آی ییکای جلاما..، ۲۰) سلیم بابای، ۲۱) برنچی صداء ۲۲) قورسون بالام بو قالا. کویلری کرمشدر.

همه کتابچیلرده صاتولا.

صرف عربی

عربچه‌نڭ مفرداتینه متعلق قواعد بیانندن، جامع وموضوعدن خارج مسئله‌لردن پاك انتاج تدریجی وتعلیم بالمعاینه اصولیله تعلیمگه موافق صورتده، صوڭ درجه‌ده اصول تعلیمگه ماهر جمعیت طرفندن ترتیب اولنغان بر کتابدر، غیر مأنوس لغتلری ایچون کوچك قاموس باصدرلدی، بهاسی آرتماینچه برگه یوالانه‌چقدر. ۲۵ تین پوچطه ایـله ۲۹ تین

نحو عربی

شولوق کتابنڭ ایکنچی قسمی، مرکباتکه متعلق قواعد بیانندن، گوزل صورتده خاریطونف مطبعه‌سنده باصلوب چقدی، بونڭ هم لغتچه‌سی باردر.

۲٥ تین پوچطه ایـله ۲۹ تین.

مصور الفبا ۲٥ تین پوچطه ایله ۲۹ تین

پیداغوغیا علمی وعملی قسمندن برنچی جزءلر

۲۰ شر تین پوچطه ایله ۲٤ تین

مقدمة العلوم

اعتبار برله اوقوغان کشینڭ باشین اوهام خیالاتدن پاکلی، علم بابنده هیچ طنمای جدی اش کوررگه قوزغاتادرکه، بو کونده انسانلرنڭ طوپراقدن، هوادن، صودن نی روشچه آلطون چغارو (حرافات توگل حقیقت) لریڭ یولین کورسته‌در. زمانمزنڭ بیوك عالمی طرفندن تألیف ایدلمشدر.

۷ تین پوچطه ایله ۹ تین

صرف ونحو عربیلر ایچون شفاهی وتحریری تمرین کتابلری، مختصر ومفصل ترکی صرفلری و ترکی نحوی، و « ترکی اوقو » ثیزدن باصلاچقلردر.

دیسته‌لب الوچیلرغه بیوك تنزیلمز بار.

بر صومغه‌چه پوچطه مارکه‌سی هم مقبول.

صاحبینه مراجعت ایچون آدرس.

Казань, Мударрису Ахмеджану Мустафину.

اوقوتام روس تلین هم ریاضیاتنی.

گیمنازیه‌نڭ برنچی کلاصینه حاضرلیم. اورتا بهـا برلن. اویگه یوروب‌ده اوقوتام.

آدرس اداره‌ده

«بالالر عالمی»

„ДѢТСКІЙ МІРЪ"

24 книги въ годъ съ иллюстрац.

آبونه بهاسی ۳صوم ٥٠ تین

Иллюстрирован. журналъ—библіотека для дѣтскаго и народнаго чтенія.

رسملی ژورنال - بالالر وعوام ایچون کتبخانه

„ДѢТСКІЙ МІРЪ" نڭ هر مشتریلرینه رسملی ژورناللر اوستینه ، هدیه اولارق ۲٤ رسملی کتابده بیه‌رله‌در. بو کتابلرنی واقلاب صاتوب آلغانده ۱۰ صوم طورادر.

1) **Спартакъ**, — романъ изъ древне-римской жизни, Джіованіоли.
2) **Открытіе новаго свѣта**, — чтеніе для народа, Вольтке.
3) **Черный монахъ**, — повѣсть изъ жизни черногорцевъ, А. Голохвастова.
4) **Письма съ моей мельницы**, — повѣсти А. Додэ, перев. Н. Мазуренко.
5) **Юный укротитель львовъ**, — разсказъ для юношества, заимств. изъ соч. Гофмана, Е. Владимировой.
6) **Владиміръ—Красное Солнышко**, — сост. по лѣтопис. и былинамъ.
7) **Причты изъ природы**, — лѣтніе разсказы для юношества, А. Гетти, перев. съ англ. Карнѣева.
8) **Александръ II, царь-освободитель**,-- разск. гр. Милорадовича.
9) **Красоты природы и ея чудеса**, — Дж. Леббока, перев. Н. Мазуренко.
10) **Народные разск. Герасимова: 1) Копѣечку бросишь-рубль подберешь.**
11) Тоже, его-же: **2) Грѣхъ и покаяніе Петра Безлицаго.**
12) Тоже, его-же: **3) Дома и у Турокъ.**
13) **Народные разсказы Герасимова: 4) Усердіе не по-разуму.**
14) **Военные разсказы гр. Л. Н. Толстого: 1) Севастопольскіе разсказы.**
15) **Тоже, его-же: Разсказъ о Бородинской битвѣ.**
16) **Н. А. Некрасовъ**, — стихотворенія и біографія.
17) **Антекъ**, — разск. Болесл. Пруса.
18) **Михайло-простота**, — разск. его-же.
19) **Приключеніе маленькаго графа**, — разсказъ для дѣтей Уйда, перев. съ англійскаго.
20) **Исторія греческихъ героевъ**, — Нибура, разсказанная имъ своему сыну, перев. съ нѣмецкаго.
21) **Приключенія Якова Вѣрнаго**, капит. Маріэта, пер. съ англійскаго.
22) **Воспитательное значеніе литературы**, Дж. Морлея, пер. съ англійскаго.
23) **Князь Михаилъ Тверской**, — историческ. разсказъ.
24) **Его не поняли.....** — повѣсть для дѣтей, Монгомери, пер. съ англійскаго.

تورلی خطلر وآقچه یه‌رو ایچون آدریس

С.-Петербургъ, Невскій, 52, „Дѣтскому Міру."

Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ. محرر وناشر: وفا بختیارف Тип. „Бр. Каримовыхъ" въ Казани